

Burgerschap met Erasmus voor de Klas.

Begeleidende teksten bij de modules

Algemeen

De modules staan op de website van de Stichting Huis van Erasmus:

<https://www.huisvanerasmus.nl/nieuws/lessen-voor-burgerschap-erasmus-voor-de-klas/>

De PowerPoint-presentaties kunnen in elk gewenst tempo worden afgewerkt. De teksten van de sheets behandelen diverse thema's, waarbij enerzijds citaten van Erasmus worden gebruikt, en anderzijds de dagelijkse realiteit wordt besproken en bevraagd.

- Kom je niet uit qua tijd? Omdat de leerlingen te veel hebben gediscussieerd? Geen ramp! (Eigenlijk: des te beter).
- Heb je tijd over? Begin alvast met een volgende les of, leuker nog, selecteer een actieve werkvorm (zie de **bijlage Actieve Werkvormen**); een spel of oefening, die aanvullend is bij de behandelde stof. Als leerkracht kan je deze inzetten op een moment dat jij daarvoor geschikt acht.

Roept een tekst of vraag veel op bij de leerlingen dan is die belangstelling leidend. Discussies die ontstaan, vragen die gesteld worden, zijsporen die ingeslagen worden. Prima. Dit zijn de momenten dat er echt iets gebeurt, dat kinderen iets leren van en met elkaar. Over de wereld en zichzelf.

Elke les sluit af met een evaluatie sheet. Deze kan zowel individueel, op papier, gemaakt worden als mondeling met de hele groep. Dit geldt voor meerdere vragen die bv eerst individueel, op papier beantwoord kunnen worden en daarna gedeeld met de groep. Het samen in gesprek gaan over de antwoorden is een essentieel onderdeel van de methode.

Leer-aspecten waar wij in deze 12 modules aandacht aan besteden:

- Het belang van vorming en onderwijs
- Beschaving, menselijkheid, je kunnen verplaatsen in een ander
- Vreedzaamheid, mildheid, positieve grondhouding
- Twijfel, zelfrelativering, niet dogmatisch.
- Gesprek, met name de dialoog
- Verdraagzaamheid, oordeelsvrije acceptatie van verschillen
- Samenleven, elkaars vrijheid mogelijk maken respecteren en begrenzen
- Kritische houding, geen 'meeloper' maar eigen meningsvorming
- Wereldburgerschap, gelijkwaardigheid.
- Flexibiliteit, bereidheid tot compromissen

Aanvullende tekst bij Module 1

Een kennismaking met Erasmus en de methode.

In deze eerste twee lessen komen diverse onderwerpen aan bod. Ook worden bepaalde thema's slechts kort aangestipt, die in volgende modules vaak uitgebreider aan de orde komen.

Aan de hand van korte citaten uit de 1^e module vind je verwijzingen naar de andere modules. Je kan, op basis van deze informatie, je eigen voorkeur en/of de interesse van de leerlingen, kiezen voor het behandelen van deze modules in een volgende les:

Sheet 2: Net zoals nu; door internet en social media kun je overal ter wereld met elkaar praten:

- Module 11: Briefgeheim, privacy toen en nu, internet social media. Schandpaal.

Sheet 2: Het was ook een tijd van oorlogen en dreiging. Net zoals nu:

- Module 9: Oorlog en vrede. Smoezen, geweld, onrechtvaardige vrede versus rechtvaardige oorlog.

Sheet 3: Erasmus is vooral bekend geworden met zijn ideeën over hoe je moet samenleven in vrede en verdraagzaamheid, en dat je elkaar moet accepteren:

- Module 4: Verdraagzaamheid. Anders en hetzelfde zijn. Omgaan met verschillen

Sheet 3: Hij had ook veel kritiek op alles, op koningen, de kerk, onderwijzers, ouders. Dat kon allemaal beter! Soms was die kritiek gevaarlijk voor hem:

- Module 2: Lof der Zotheid (Dwaasheid), vrijheid van meningsuiting, censuur, boeken, cartoons etc.

Sheet 4: Op school deed Erasmus het erg goed. Zijn droom was een beroemde geleerde te worden, veel te reizen en boeken te schrijven. Maar op zijn 16e sterven zijn ouders. Hij gaat naar het klooster om priester te worden. Hij denkt dat hij geen andere keuze heeft. Maar hij blijft dromen, en hij zet door.... :

- Module 8: Gelijke kansen, kunnen kiezen of er het beste van maken. Rechten voor iedereen.

Sheet 6: De protestanten zijn boos op Erasmus en de katholieken ook. Ze vinden allebei dat zij gelijk hebben en dat Erasmus hun partij moet kiezen. Erasmus zat knel ! En sheet 8: Erasmus wil nergens echt bij horen. Hij vindt het belangrijk zijn eigen mening te hebben en eigen keuzes te maken:

- Module 5: Vrijheid en verantwoordelijkheid. Erbij horen. Meeloper of 'loner' zijn. Zelf nadenken. Verantwoordelijk zijn voor je eigen keuzes.

Sheet 10: Hoewel alle geloven weer anders zijn, zijn ze het over een ding eens: De 'gulden regel':

- Module 3: Adagia, wijze spreuken. Eigen actuele wijsheden.

Sheet 14: Samenleven is samenwerken, we maken afspraken, regels en wetten. Zo zorgen we dat alles goed gaat voor iedereen hier. En daar moet je je aan houden. 'Slechte gewoontes leveren goede wetten op':

- Module 7: Straf. Strafrecht, Doel van straffen. Vergeving, nieuwe kansen.

Sheet 16: Er worden dus steeds nieuwe afspraken, regels en wetten gemaakt. Welke afspraak, regel of wet is volgens jou echt belangrijk? Bespreek het in een groepje en kies er één uit, vertel die aan de klas:

- Module 6: Goede manieren, regels, schoolregels. Plagen of pesten?

Sheet 19: Wat denk je dat we over 10 jaar niet meer normaal zullen vinden? Of juist wel? En welke dingen vinden we over 50 jaar echt niet meer kunnen?

- Module 12; Utopia. De ideale samenleving volgens More en Erasmus. Hoe ziet jullie ideale samenleving eruit?

Deze laatste module (12) is heel geschikt om het werken met de methode mee af te sluiten. Leerlingen kunnen hun ervaringen en opgedane kennis erin verwerken.

Aanvullende tekst bij Module 4
Verdraagzaamheid / Tolerantie

Aanvullende tekst les 1
Verdraagzaamheid volgens Erasmus

Verdraagzaamheid of, met een Latijns woord, 'tolerantie' was voor Erasmus heel belangrijk. De mens heeft verstand om redelijk over dingen na te denken. Bij de redelijkheid hoort ook de tolerantie: je moet niet denken dat jij altijd gelijk hebt en dat de anderen dus wel ongelijk zullen hebben. Dan ben je 'intolerant'. Bij tolerantie hoort dat de ander het recht heeft om anders te zijn. Tolerantie is je in de ander verplaatsen en zijn/haar mening respecteren. Erasmus' boeken tegen intolerantie waren heel belangrijk voor andere geleerden.

Mensen zijn met elkaar verbonden doordat ze elkaar helpen en nodig hebben. Daarom zouden alle mensen met begrip voor elkaar moeten kunnen samenleven. Erasmus schrijft: *"Wie de vrede werkelijk ter harte gaat, die grijpt alle gelegenheden aan om vrede te bewaren; die negeert alle moeilijkheden, of ruimt ze uit de weg."*

Erasmus denkt dat mensen dat ook prima kunnen, want *"alleen mensen hebben de macht van het gezonde verstand, (..) de gave van het woord, zo bijzonder geschikt om een goede verstandhouding te scheppen. In alle mensen is de kiem gelegd van orde en deugd, hen is een zachte en vriendelijke inborst gegeven die hen welwillend doet zijn jegens elkaar. Hiervan is het misschien afkomstig dat men welwillendheid jegens elkaar 'menschelijkheid' noemt."*

Erasmus stelt ook dat je niet over alles ruzie over moet maken. In 'Klacht van de vrede' staat: *"als een kleine belediging een oorlog kan ontketenen, kan dan niet iedereen wel eens iets vinden om over te klagen? Sommige dingen moeten door de vingers gezien worden; welwillendheid zal welwillendheid uitlokken."*

Erasmus heeft het ook over verdraagzaamheid, tolerantie, tussen man en vrouw: *"Tussen man en vrouw valt wel eens iets voor, waarvoor zij beter de ogen kunnen sluiten, als zij niet willen dat de goede verstandhouding verstoord wordt."* En tussen vrienden of bekenden: *"Waarom houdt men alleen datgene in het oog wat het gemoed verbittert? Wanneer u de vrede werkelijk lief hebt, denk dan zo eens; in dit geval heeft hij mij beledigd, maar in andere gevallen is hij mij dikwijls goedgezind geweest."*

Zelfs een koning [of een president] zou verdraagzaam moeten zijn. In 'De opvoeding van de christenvorst' schrijft Erasmus over het verschil tussen een tiran en een koning: *"Een tiran let erop dat hij iedereen onderwerpt door wetten of verklikkers, terwijl een koning geniet van de vrijheid van zijn burgers. Een tiran wil gevreesd zijn, een koning geliefd."*

Weer noemt Erasmus de vrijheid van de burgers! En die vrijheid was destijds helemaal niet vanzelfsprekend. Het gaat het volk het beste als je ze vrijheid van

handelen en keuzes geeft. Dat idee van Erasmus had toen nog geen effect, maar later was het van grote invloed op bijvoorbeeld Willem van Oranje en Hugo de Groot en, en op Nederland als land.

De moeilijkheid is dat er ook grenzen aan vrijheid en tolerantie zijn, we kunnen niet alles van elkaar goedvinden. Je kunt niet bij alles wat anderen doen de andere kant uitkijken, en zeggen: "Wat kan mij dat schelen".

In de echte tolerantie zit een ook een stuk intolerantie: "Dat kan niet, dat kun je niet maken". Dat is de *grens* van de tolerantie. Daar kun je een ander op aanspreken. Maar dan moet je wel in alle redelijkheid kunnen zeggen waaróm je dat niet kunt doen. Dat is een element van de 'kennisverwerving' op school: leren zien wat je kunt doen en wat niet – en waarom niet. Erasmus is in de Europese geschiedenis een van de grote voorbeelden van een tolerantie die geen onverschilligheid is. Tolerantie die rekening houdt met rechten en gevoelens van anderen.

Begeleidende tekst Module 4 les2 Godsdienst-tegenstellingen

In 'De klacht van de vrede' schreef Erasmus over verdraagzaamheid tussen de verschillende groepen katholieken: *"Wat valt er te verwachten, waar de ene godsdienst niet met de andere overeenstemt? (...) de Dominicanen verschillen van mening met de Franciscanen, de Benedictijnen met de Bernardijnen. Zoveel namen, gebruiken en ceremonieën zijn met opzet heel verschillend, opdat er nauwelijks overeenstemming zou zijn; ieder vindt slechts de zijne goed en veroordeeld en haat die van de ander."*

Erasmus riep ook katholieken en protestanten op tot tolerantie voor elkaars denkbeelden. Katholieken en protestanten waren niet de enige gelovigen die met elkaar overhoop lagen. Vooral in Spanje en Portugal kregen joden het steeds moeilijker. Zij mochten niet joods zijn. Katholieke geestelijken verbrandden hun boeken. Vaak werden al hun bezittingen afgepakt als zij zich niet tot christen lieten dopen, en werden zij met de dood bedreigd. Als ze zo waren gedwongen christelijk te worden werden ze 'Maranos' genoemd. Veel joodse mensen vluchten in die tijd naar Turkije, naar Noord-Afrika, naar Duitsland en naar de Nederlanden.

Erasmus is ervan overtuigd dat het christendom voor alle landen het enige juiste geloof is.. Maar Erasmus had ook kritiek op de fanatieke Jodenhaters, en merkte spottend op: *"als het christelijk is de joden te haten, dan zijn wij allen maar al te goede christenen"*. Hij bedoelde daarmee dat het haten van andere mensen beslist niet christelijk was!

Erasmus vindt dat joden net als protestanten vrij moeten zijn om hun eigen geloof te hebben. Hij vindt dat joden niet gedwongen mogen worden christen te worden, dat zij het recht hebben om hun Hebreeuwse boeken te lezen en hun eigen gewoonten en erediensten te hebben. Joodse mensen werden vaak gedwongen in 'ghetto's', afgesloten gemeenschappen, te wonen. Erasmus vindt dat ze moeten kunnen wonen

waar ze willen, en beschermd moeten worden door de overheid. Toch zal het pas onder de wetgeving van Napoleon rond 1800 zijn dat joodse mensen in ons land een betere positie kregen.

Erasmus vindt dat katholieke en protestantse christenen, joden en moslims samen moeten kunnen leven. Met dat idee is hij zijn tijd ver vooruit. Pas na de tachtigjarige oorlog (1568-1648) zullen Willem van Oranje en Hugo de Groot de Nederlanden vrijmaken van de godsdienstdwang van de fanatieke Spaanse koning Phillips, de zoon van Karel de Vijfde. In 1619 komt er een nieuwe wetgeving van Hugo de Groot, gebaseerd op de inzichten van Erasmus.

Ook onze wetten zijn nog steeds gebaseerd op de ideeën van Erasmus!